

УДК 342.9[351.741(477):330-049.5]

Олександр Маркович БАНДУРКА,

*доктор юридичних наук, професор,
академік Національної академії правових наук України,
президент Кримінологічної асоціації України;
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0240-5517>*

ЗАХИСТ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Організована злочинність у сфері економіки є найбільш складним, багатогранним і небезпечним явищем, яке посягає насамперед на політичну, економічну, соціальну, правову та моральну сфери суспільства. Організована злочинність у сфері економіки набула небезпечного характеру в умовах реформування суспільного життя в Україні. Байдуже ставлення деяких службових осіб органів влади та управління до збереження матеріальних цінностей, кримінальні посягання посадових осіб органів влади та суб'єктів господарювання на державну, комунальну та приватну власність зумовили динамічне зростання масштабів тіньової економіки, показниками якої є збільшення розкрадань в особливо великих розмірах, вимагання та одержання неправомірної вигоди, розвиток незаконної приватної підприємницької діяльності та інші негативні явища, які впливають на зниження життєвого рівня населення, завдають збитків державі в частині надходжень до бюджету та забезпечення фінансової діяльності у сфері економіки. Безперервне збільшення кількості громадян, яким довелося внаслідок агресії Російської Федерації проти України покинути домівки, роботу, змінити спосіб життя, падіння моралі, втрата довіри та поваги до державної влади служать надійним джерелом виникнення організованої злочинності.

В. В. Ноник зазначає, що організована злочинність є вкрай небезпечним явищем, яке характеризується консолідацією кримінального середовища для постійної і розгалуженої злочинної діяльності з метою здобуття максимальної користі [1, с. 14].

Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти організованої злочинності від 21 липня 1997 р. характеризує організовану злочинність як групову діяльність трьох чи більше осіб, яка відзначається ієрархічними зв'язками чи особистими відносинами, що дають можливість їхнім керівникам отримати прибуток або контролювати території та ринки, внутрішні і зовнішні, за допомогою насильства, залякування чи корупції як для продовження злочинної діяльності, так і для проникнення в легальну економіку [2]. У зв'язку з глобальним реформуванням системи МВС України, ліквідацією спеціального підрозділу по боротьбі з організованою злочинністю (ГУБОЗ) постає питання, на які саме підрозділи Національної поліції покладено обов'язки протидії організований злочинності у сфері економіки.

Згідно з п. 3 ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію України» завданням поліції є надання поліцейських послуг у сфері протидії злочинності [3], що передбачає протидію організований злочинності. Відповідно до п. 1 ст. 13 Закону України «Про Національну поліцію України» систему поліції складають: 1) центральний орган управління поліцією; 2) територіальні органи поліції. Також варто зазначити, що п. 3 ст. 13 вказаного Закону передбачено, що у складі поліції функціонують: 1) кримінальна поліція; 2) патрульна поліція; 3) органи досудового розслідування; 4) поліція охорони; 5) спеціальна поліція; 6) поліція особливого призначення [3].

Саме у складі кримінальної поліції діє Департамент захисту економіки Національної поліції та його обласні територіальні підрозділи (управління захисту економіки), в кожному з яких діє відділ протидії організованим формам злочинності у сфері економіки.

Так, відповідно до наказу Департаменту захисту економіки Національної поліції України «Про затвердження Положення про управління захисту економіки Департаменту захисту економіки Національної поліції України» до завдань управління належать:

- виявлення, запобігання та припинення злочинів у сфері економіки, у тому числі вчинених суспільно небезпечними організованими групами та злочинними організаціями, які впливають на соціально-економічну і криміногенну ситуацію на території обслуговування;

- боротьба з корупцією й хабарництвом у сферах, які мають стратегічне значення для економіки держави, та серед посадових осіб органів державної влади і самоврядування; протидія корупційним правопорушенням і правопорушенням, пов'язаним з корупцією, на території обслуговування;

– установлення причин і умов, які сприяють вчиненню правопорушень у сфері економіки, та вжиття заходів щодо їх усунення [4].

Департамент захисту економіки Національної поліції України:

1) аналізує стан економічної злочинності на території обслуговування, чинники, що її обумовлюють, та прогнозує криміногенну ситуацію в соціально-економічній сфері регіону; розробляє та вносить пропозиції керівництву Департаменту щодо вдосконалення організації його діяльності;

2) взаємодіє з органами та підрозділами Національної поліції України, іншими органами державної влади, підприємствами, установами, організаціями, в тому числі громадськими, а також у межах компетенції з правоохоронними органами іноземних держав і міжнародними організаціями у вирішенні питань боротьби зі злочинністю;

3) використовує сили, засоби та оперативно-пошукові обліки в боротьбі зі злочинністю, визначає основні напрями і тактику оперативно-розшукової діяльності, пов'язаної з виявленням злочинів у сфері економіки на території обслуговування, та розробляє на цій основі пропозиції керівництву Департаменту щодо підвищення ефективності оперативно-розшукової діяльності;

4) вживає заходи з протидії злочинам в органах державної влади, проти власності, у сфері інтелектуальної власності, пов'язаним з фальшивомонетництвом, а також із забезпечення відшкодування завданих зазначеними злочинами збитків;

5) протидіє кримінальним правопорушенням у сфері господарської діяльності, земельних відносин і використання державного майна, запобігання незаконному використанню надр та інших природних ресурсів, легалізації (відмиванню) доходів, одержаних незаконним шляхом;

6) уживає заходи щодо захисту бюджетних коштів від злочинних посягань, забезпечення правомірності застосування процедур закупівлі товарів, робіт і послуг та цільового використання бюджетних коштів;

7) уживає заходи, спрямовані на встановлення майна та матеріальних цінностей, здобутих злочинним шляхом, щодо яких судом може бути прийнято рішення про стягнення їх для відшкодування завданих злочинами збитків чи виконання додаткової міри покарання у вигляді конфіскації майна;

8) готує матеріали до засідань та оперативних нарад керівництва Департаменту та Національної поліції України з актуальних питань боротьби зі злочинністю у сфері економіки;

9) реалізує програми, комплексні та цільові оперативно-профілактичні операції, а також інші заходи, спрямовані на активізацію протидії злочинності на визначених пріоритетних напрямках;

10) готує інформаційно-аналітичні матеріали щодо стану та підвищення ефективності протидії злочинам у сфері економіки на території обслуговування;

11) розглядає депутатські запити і депутатські звернення народних депутатів України, звернення громадян, підприємств, установ, організацій, вивчає публікації і повідомлення в засобах масової інформації з питань, що належать до компетенції Департаменту;

12) здійснює діловодство, у тому числі за матеріалами негласних заходів оперативно-розшукової діяльності, з дотриманням вимог режиму секретності;

13) взаємодіє з органами досудового розслідування, підрозділами, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, науково-дослідними установами системи Національної поліції України під час здійснення оперативно-службової діяльності, в тому числі за конкретними злочинами;

14) надає керівництву Департаменту пропозиції щодо створення та вдосконалення існуючих автоматизованих інформаційних систем, а також забезпечення своєчасного поповнення та належного використання оперативно-пошукових обліків;

15) уживає заходи із забезпечення відбору, розстановки і професійної підготовки працівників управління, створення резерву кадрів для висування кандидатами на посади, організації їх професійної підготовки та підвищення кваліфікації;

16) за погодженням з керівництвом Департаменту співпрацює із засобами масової інформації з питань інформування громадськості про діяльність управління шляхом проведення прес-конференцій, брифінгів, інтернет-конференцій, прямих телефонних ліній, розміщення статей, інтерв'ю, коментарів, підготовки теле- і радіопередач, виготовлення та розповсюдження інформаційно-презентаційної продукції;

17) використовує кошти державного бюджету для проведення оперативно-розшукових заходів у межах видатків, затверджених у кошторисі Департаменту на зазначені цілі;

18) у межах компетенції сприяє забезпеченню відповідно до законодавства правового режиму воєнного стану в разі його оголошення на всій території України або в окремій місцевості [4].

Працівникам Управління захисту економіки Департаменту захисту економіки Національної поліції України надано право:

1) здійснювати оперативно-розшукову діяльність, спрямовану на виявлення та припинення злочинів у сфері економіки, комплексне використання джерел оперативної інформації, можливостей оперативних підрозділів та застосування оперативно-технічних засобів під час провадження в оперативно-розшукових справах, а також контроль за використанням коштів, призначених для проведення цієї роботи;

2) здійснювати оперативно-технічні заходи за оперативно-розшуковими справами, що знаходяться в їх провадженні;

3) складати адміністративні протоколи про виявлені факти порушення антикорупційного законодавства та направляти їх до судових органів відповідно до законодавства;

4) у встановленому порядку запитувати та отримувати від посадових осіб органів державної влади документи, довідкові й інші матеріали (у письмовій або усній формі), необхідні для прийняття рішень з питань забезпечення реалізації державної політики у сфері боротьби з економічною злочинністю;

5) користуватися в установленому законодавством порядку базами даних Національної поліції України, МВС та інших державних органів з питань, що належать до компетенції управління, а також інші права, передбачені законодавством [4].

Функціональні обов'язки працівника відділу протидії організованим формам злочинності у сфері економіки:

- забезпечувати роботу щодо якісної протидії організованим формам злочинності у сфері економіки, насамперед організованому криміналітету, документування діяльності членів суспільно небезпечних організованих груп і злочинних організацій на території обслуговування;

- здійснювати оперативно-розшукову діяльність з виявлення фактів хабарництва на території обслуговування;

- готувати проекти відповідей на звернення та заяви, що надійшли на розгляд до відповідного структурного підрозділу;

- розглядати відповідні документи, що стосуються напряму роботи підрозділу та належать до його компетенції;

- брати участь у проведенні заходів, спрямованих на своєчасне та якісне виконання рішень керівництва відділу;

- виконувати інші доручення керівництва структурного підрозділу в межах наданих повноважень та його компетенції;

- дотримуватися принципів законності, дисципліни, режиму таємності та конспірації у всіх сферах оперативно-розшукової та службової діяльності;

- залучати у встановленому порядку та за погодженням з керівництвом відповідних фахівців для розробки документів із питань, що стосуються напрямів роботи підрозділу;

- отримувати у встановленому порядку інформацію, яка необхідна для виконання завдань, поставлених перед підрозділом;

Указані функціональні обов'язки свідчать про високі вимоги, яким має відповідати працівник поліції, задіяний у протидії організованій злочинності у сфері економіки.

Ефективна протидія організованій злочинності оперативними працівниками може бути успішною лише за умови володіння ними великим обсягом спеціальних знань, значним досвідом оперативної роботи, наявності відповідних моральних та індивідуальних якостей, а головне, вони мають бути мотивованими на досягнення ефективного результату в службовій діяльності.

Список бібліографічних посилань

1. Ноник В. В. Організаційно-тактичні засади протидії організованій злочинній діяльності на регіональному рівні : дис. ... канд. юрид. наук : 21.07.04. Одеса, 2007. 198 с.

2. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173) : від 27.01.1999 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101 (дата звернення: 01.04.2019).

3. Про Національну поліцію України : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 01.04.2019).

4. Про затвердження Положення про управління захисту економіки Департаменту захисту економіки Національної поліції України : наказ Департаменту захисту економіки Нац. поліції України від 16.11.2015 № 3.

Одержано 05.04.2019